

міфів про “правильну” жінку. Модерна героїня Кобринської – приклад нового мислення, пов’язаного зі зрушеннями у суспільстві у напрямку емансипаційних переконань.

Як зазначала дослідниця С.Павличко, “оповідання Н.Кобринської з ідейного боку є втіленням феміністичної ідеології:

1) жінка – передусім людина, котра має право на незалежне матеріальне становище, працю, освіту і участь у виборах;

2) суспільна роль її не має зводитися тільки до ролі матері, виховательки дітей і покірної рабині спочатку батьків, а потім чоловіка;

3) жінка має право любити і виходити заміж не з веління батьків чи їхнього економічного розрахунку” [7, с. 123].

Зважаючи на виховний та освітній потенціал літератури, Н.Кобринська репрезентувала позицію патріархального світу стосовно виголошених жінками феміністичних переконань і прагнень. Літературна діяльність першої української феміністки була втіленням моделі ідеального гендерного суспільства, ілюстрацією феміністичного світогляду діячки.

Підводячи підсумок, зазначаємо, що концепція нового світоустрою, побудованого на гендерних засадах, знайшла синкретичну інтерпретацію в громадській, літературній, публіцистичній діяльності Наталії Кобринської. Марта Богачевська-Хомяк зауважувала: “Кобринська випередила західних жінок, обґрунтовуючи потребу докорінної зміни підходу до загальних категорій світосприймання для належного розуміння ролі жінок, для досягнення цілей демократичного руху, справжньої рівності (між статями і взагалі)” [1, с. 17]. Завдяки активній роботі Н.Кобринської, котру по праву вважають першою феміністкою в Україні, на теренах нашої держави наприкінці ХХІ ст. жіночий рух за рівноправність набув організованого характеру.

Література

1. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884 – 1939. К.: Либідь, 1995. – 424 с.
2. Єфремов С. Історія українського письменства. Розділ XII. [електронний ресурс], режим доступу: <http://www.utoronto.ca/elul/history/lefremov/>, вільний, заголовок з екрану.
3. Книш І. Український жіночий рух // Іван Франко та рівноправність жінки. [електронний ресурс], режим доступу: <http://library.kr.ua/elib/franko/irknish/index.html>, заголовок з екрану.
4. Кравченко У. Наталя Кобринська. До 10-річчя з дня смерті Наталі Кобринської // Слово і час. – 1990. – №3. – С. 22-26.
5. Кузнєцов Ю. Відтворення “історії душі” (Сповідальна проза Н. Кобринської) // Слово і час. – 1995. – №5-6. – С. 28-30.
6. Павлик М. Твори. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1959. – 670 с.
7. Павличко С. Фемінізм. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 322 с.
8. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ в. // Зібрання творів в 50-тт. Література і мистецтво, т. 26-43.; том 41. Літературно-критичні праці (1893-1895). – К.: Наукова думка, 1981. – 663 с.
9. Хома Т. Чи був фемінізм в Україні?// “Ї” (незалежний культурологічний часопис). – 2000. – №17. – С. 21-28.

Список джерел фактичного матеріалу

10. Автобіографія // Кобринська Н.І. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1980. – 446 с.
11. Відповідь на критику жіночого альманаху в “Зорі” з р.1887 //там само.
12. Дух часу // там само.
13. Жінка а свобода // там само.
14. Лист до Ганни Барвінок // там само.
15. Про первісну ціль Товариства руських жінок в Станіславові, зав’язаного 1884 р. // там само.

Слобода К.О.

*Національний університет “Львівська політехніка”
Науковий керівник – ст. викл. Голтвян В.І.*

Семантичні функції прототипів мовної пам’яті людини у процесі лінгвістичного аналізу одиниць мови

Мовна пам’ять або поняття мовної свідомості розглядаються науковцями у межах дослідження мовної здатності людини. Поняття мовної здатності людини було запропоновано Л.Щербою, який

стверджував, що мовна здатність не може бути ототожнювана із системою потенційних мовних уявлень та мовною системою. Мовна здатність [3, с. 32] є моделлю того, що існує у свідомості носія мови. Поняття мовної свідомості трактується у філософії, лінгвістиці, психолінгвістиці та ін., водночас існують суперечливі погляди на проблему пояснення його сутності. З одного боку, свідомість – сукупність мовних одиниць та знання мовних засобів у їх співвідношенні із світом ідей, з іншого, свідомість – процес або ж мовленнєва діяльність. Тобто, мовна свідомість може трактуватись як знання і входити до поняття мовної пам'яті, або ж як дієва база забезпечення мовленнєвої активності.

Науковці розглядають поняття мовної свідомості та мовної пам'яті як контекстуальні синоніми. У мовну свідомість входять мовні знаки, правила їх організації та механізми їх використання, сюди ж можна віднести і метамовні аспекти, тобто оцінку мовних фактів. Ураховуючи, що знання фіксуються в мозку у вербальній та невербальній формах, мислення має змішаний характер, та здійснюється шляхом переключення із мови мозку на природну мову, й навпаки. Тобто знання про світ і знання мови – це ланки єдиної концептуальної системи. Мовний знак у мозку особи є певним відображенням, нервовим кодом, та закріпленням в пам'яті його звучання в мовленні інших індивідів. Діяльність мозку забезпечує встановлення зв'язків між властивостями речей, яка називається асоціативним комплексом.

Стереотипність асоціативних комплексів досягається за рахунок того, що мовленнєва діяльність безперервно узагальнює відображення об'єктів, асоційованих з слідами словесних подразнень, у мозку людини. У результаті повторень встановлюється зв'язок. Сліди нервової тканини називаються ще патернами або ентграмами. Вони представляють собою послідовність електроімпульсів, які утворюються в результаті активності певної маси нейронів, розміщеної в певних пунктах мозку. Тобто пам'ять насправді є не вмістилищем, де все лежить в певному порядку, а є діяльністю, активністю.

Фонд ентграм накопичується і зберігається згідно системного принципу. При цьому одні структури легко перекодовуються в інші. Це дає можливість не тільки відображення отриманих знань, але і творчості.

Роль мови в пам'яті неможливо переоцінити. Чисельні експерименти показують, що ситуація запам'ятовується краще, якщо вона зафіксована фразою.

Мовна пам'ять має декілька форм. По-перше, це довгострокова та короткострокова пам'ять. Довгострокова включає знання мовної системи і загальні знання, а короткострокова утримує порцію інформації необхідної для опрацювання. Переважно люди запам'ятовують 7-9 слів. Випадки запам'ятовування більшої кількості слів пояснюються тим, що людина запам'ятовує блоки і може швидко відтворити їх зв'язок через певну добре відому ситуацію.

Короткострокова пам'ять включає в себе запам'ятовування попереднього тексту в ході спілкування, а також оперативну пам'ять – зв'язкову ланку між довго – та короткостроковою пам'яттю.

З точки зору змісту пам'ять може бути семантичною, формальною, епізодичною, текстовою.

У мовній пам'яті виділяють три рівні: фонетичний, семантичний та синтаксичний.

Семантичні сутності в мові – це ті концепти, які отримали вербалізовану форму. Вербалізована частина людської пам'яті називається внутрішнім лексиконом. Основною одиницею внутрішнього лексикону є слово. Оскільки психолінгвістика має справу з мовленням, а не з мовою як з системою, в ній існує особливе розуміння слова-основної одиниці, яка номінує фрагмент об'єктивного світу. Це слово-значення.

Слово в мовній пам'яті зберігається у вигляді словоформ, об'єднаних в одну сутність. Доказом цього твердження є, з однієї сторони, легкість оперування формами в мовленні, а з – іншої, складність його утворення у випадку відсутності “твердого сліду” в нервово-мозковій тканині.

По-друге, слова зберігаються також в виді морфем. Глибина поділу залежить від рівня освіченості та мовного чуття. Доказом цьому може бути неперервність словотворення в мові, народне етимологізування, тощо.

У мовній пам'яті слова зберігаються не ізольовано, хаотично, а в певним чином організованій системі, у вигляді сем.

Слова в мовній свідомості утворюють групи, які схематизують досвід людини, її знання. Ці схеми називаються фреймами. Фрейми можуть бути вродженими, тобто вони обов'язково виникають у процесі когнітивного розвитку дитини, також можуть отримуватись в період навчання та безпосередньо з мови [4, с. 47].

Семантичне значення слова залежить і від контексту. Проблема пригадування – “феномен кінчика язика” – викликана зрівнянням сильних та слабких слідів, тобто це не нестача пам’яті, а її надлишок. Семантична пам’ять включає не тільки одиниці смислу, але також так звані процесори, які приводять ці одиниці в дію, здійснюють процес пошуку, відбору, активізації, подавлення.

Структуру людських знань можна представити в вигляді 4 моделей [2, с. 59]. Пропозиціональні моделі – так організована більша частина нашого знання; схематичні моделі об’єктів; метафоричні моделі – це перехід з однієї пропозиціональної та схематичної моделі до іншої; метонімічні моделі – перехід по типу заміщення. Організація елементів у групу по моделях засновується на феномені прототипу, який є основою класифікації.

У якості прототипів можуть виступати типові приклади, соціальні стереотипи, ідеали, зразки. Таким чином, прототипи виступають основною базою для формування класифікаторів, які визначають ту чи іншу категорію. Такими класифікаторами можуть бути стать, час, форма. Семантичні функції класифікаторів полягають у тому, щоб розподілити об’єкти по класах.

Лексикологічні дослідження, поряд із застосуванням контрастивного аналізу для лінгвістичних досліджень словникового складу мови можуть бути тісно пов’язані з питанням про те, яку роль людська мовна пам’ять відіграє у процесі функціонування одиниць мови, як наш мозок зберігає слова, й те, як вони організовуються у наш внутрішній лексикон.

Інформація, яка надходить для опрацювання у мозок, повинна певним чином класифікуватися. Об’єкти можуть бути швидше розпізнаними, якщо вони вже представлені в пам’яті у вигляді слів, подібних до них за значенням. Тому смислові зв’язки є надзвичайно важливими для забезпечення процесу розпізнавання, зберігання та опрацювання слів. Ці дані свідчать про те, що слова, які певною мірою пов’язані одне з одним, можливо, зберігаються поруч у ментальному лексиконі. Або пов’язані у такий спосіб, що, коли активується одне слово, воно автоматично активізує аналогічні, подібні до нього за значенням слова.

Для визначення прототипів стандартних зв’язків та критеріїв для класифікації інформації у семантичній мовній пам’яті було опрацьовано уподібнення людей до тварин в українській та англійській мовах. В уподібненнях порівнюються два об’єкти, незважаючи на те, що вони не мають між собою нічого спільного, за винятком лише однієї характерної для двох ознаки [1, с. 73].

Із точки зору граматичного аспекту: в українській мові утворення уподібнень *дієслово+як+назва тварини* є більш поширеним ніж в англійській мові. Відповідно 88% (126) та 12% (18). Cf.: *Замерз, як цуцик; to eat like a wolf*.

Проте, уподібнення типу *прикметник+як+назва тварини* в українській мові є менш часто вживаним у порівнянні з англійською мовою. 27% (52) та 73% (143) відповідно. Cf.: *Спокійний, як ягня; Rude as a bear*.

Уподібнення типу *іменник+як+назва тварини* є найменш продуктивним як в українській, так і в англійській мовах. 95% (18) та 5% (1) відповідно. Cf.: *Хлопець, як орел; like a wolf in sheep's clothing*.

Із точки зору семантичного аналізу більшість уподібнень людини до тварин має негативний характер. (106 в українській та 97 в англійській мові). Cf.: *Наробив, як кіт наплакав; Nervous as a cat on a hot tin roof*.

Проте, трапляються уподібнення і з позитивними значеннями (29 в українській та 28 в англійській мові). Cf.: *Спокійний, як ягня*. Також є цілком нейтральні уподібнення (17 в українській та 3 в англійській мові)

Семантична пам’ять складається з наших загальних знань про світ. Вона відноситься до пам’яті значень, розуміння, та до інших понять, не пов’язаних з конкретним досвідом.

Семантична пам’ять містить в собі узагальнені знання, які не пов’язані з пам’яттю про яку-небудь конкретну подію. Це пам’ять, за допомогою якої ми можемо мати загальне уявлення про речі, що нас оточують [5, с. 309].

Досить частими є випадки, коли уподібнення до певної тварини в англійській мові є позитивним, а в українській – негативним, або навпаки. Можливо, це пов’язано з дещо відмінними мовними картинками світу в свідомості людей як представників різних етносів та менталітетів, від того, яке значення певного слова, негативне чи позитивне, відображене у свідомості людини.

Із наведених даних можна зробити висновок, що семантична мовна пам’ять у представників різних народів дещо відрізняється між собою. Дуже часто великий вплив на формування певного уявлення про предмет чи явище мають традиції та вірування. На перший погляд однакові слова можуть мати цілком відмінні конотативні забарвлення для представників різних народів.

Література

1. Квасилевич Д.І., Сасіна В.П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. пос. – Вінниця: В-во “Нова Книга”, 2001. – 126 с.
2. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988.
3. Слобин Д., Грин Дж. Психолінгвістика. – М., 1976.
4. Филлимор Ч. Фреймы и семантика понимания. // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988.
5. Collins A. M. & Quillian M.R. How to make a language user. // Organization of memory / E.Tulving & W.Donaldson (Eds.). – New York: Academic Press, 1972.

Список джерел фактичного матеріалу

1. Де живе жар-птиця?: Зб.: Для мол. і серед.шк. віку / Записав І.І.Гурин. – К.: Веселка, 1991. – 200 с.
2. Литвинов П.П. Фразеология. Повышаем речевую готовность на английском: Учеб. пособие для самообразования. – М.: “Примстрой-М”, 2001, – 176 с.
3. Available at url: <http://www.englishdaily626.com>
4. Available at url: <http://en.wikipedia.org/wiki/Simile>

Сокіл Д.О.

Донецький національний університет

Науковий керівник – д. філол. н., проф. Басиров Ш.Р.

Семантика іменників зі значенням кількості в сучасній німецькій мові

У даній статті розглядається семантика іменників зі значенням кількості в сучасній німецькій мові. Під кількістю розуміють “категорію, що виявляє зовнішнє формальне взаємовідношення предметів або їхніх частин, а також властивостей, зв’язків: їхню величину, число, ступінь виявлення певної властивості” [4; с. 420], або “...те в речах і явищах, що підлягає вимірюванню й лічбі; одна з основних логічних категорій, що виражає той аспект дійсності, який визначає предмет з точки зору його вимірюваності (філос.)” [3, с. 1403]; наприклад: *die Unzahl* “незлічена кількість, безліч”; *die Häufung* “накопичення, нагромадження”; *die Mehrheit* “більшість, безліч” тощо.

Матеріалом представленого дослідження стала суцільна вибірка зазначених іменників із тлумачного словника німецької мови “Duden. Deutsches Universalwörterbuch” кількістю 500 одиниць.

Зважаючи на словникове тлумачення досліджуваних лексичних одиниць, були визначені такі семантичні групи (див. табл. 1):

Таблиця 1

Семантичні групи іменників зі значенням кількості

№	Значення	К-ть імен.	К-ть імен. (%)	Приклади
1.	Іменники зі значенням визначеної кількості	238	47,6	<i>das Vierteljahr</i> : vierter Teil eines Jahres, drei Monate; <i>der Scheffel</i> : altes Hohlmaß von unterschiedlicher Größe (etwa zw. 50 u.222l) bes. für Getreide.
2.	Іменники зі значенням невизначеної кількості	56	11,2	<i>die Zahl</i> : Anzahl, Menge; <i>die Ansammlung</i> : Menschenmenge, die sich angesammelt hat
3.	Іменники зі значенням невизначеної великої кількості	164	32,8	<i>die Heerschar</i> : (veraltet) Teil eines Feldheeres; Truppe; (ugs.) eine große Menge; <i>die Vielzahl</i> : große Anzahl von Personen od. Sachen; <i>die Überhäufung</i> : das Überhäufen, das Überhäuftwerden
4.	Іменники зі значенням невизначеної малої кількості	42	8,4	<i>die Krume</i> : kleines [abgebröckeltes] Stück, Bröckchen, bes. von Brot, Kuchen o.Ä.; <i>das Mindestmaß</i> : sehr geringer, niedriger Grad, Minimum;
	Усього	500	100%	

Розглянемо виділені семантичні групи іменників.

I. Іменники зі значенням визначеної кількості. Найбільш продуктивною є семантична група іменників зі значенням визначеної кількості, до неї належать 238 лексичних одиниць (47,6%). Це композити, до складу яких входять числівники або іменники, що виражають назви одиниць виміру (міри, ваги, довжини, площі, швидкості, температури тощо), наприклад: *die Dreiviertelstunde* “три чверті години”; *das Vierteljahrhundert* “чверть століття”; *das Hundertkilometertempo* “швидкість 100 км/г” тощо.